

دکتر عباسعلی مظفری

نگاهی دیگر به تربیت اجتماعی  
و اقتصادی دانش آموزاناجتماعی  
و اقتصادی

لابه لای مطالب کتاب‌های درسی، آیاتی از قرآن کریم وجود دارند و گفته‌هایی از بزرگان نیز به سیر در طبیعت اشاره می‌کنند که در پشت آن‌ها نکات آموزنده فراوان و عمیقی نهفته‌اند و عمل به آن‌ها نیز ساده و جذاب است، اما بهره‌مندی اصولی و کاربردی از این آیات نورانی زندگی بسیار مهم است. از جمله می‌توان به آیه ۲۰ سورة مبارک عنکبوت اشاره کرد: **قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ:** «بگو در زمین سیر کنید و بنگرید خداوند چگونه آفرینش را آغاز کرده است؟ سپس (به همین گونه) جهان آخرت را ایجاد می‌کند. به یقین خدا بر هر چیز تواناست.» در این آیه، خداوند به انسان‌ها امر می‌کند در زمین سیر کنند و به چگونگی آغاز آفرینش و قدرت خداوند در ایجاد آن توجه کنند تا به معاد و قیامت ایمان بیاورند. بر ماست که برای این منظور، به خصوص در مدرسه و کلاس درس، ساز و کارهایی جذاب فراهم کنیم.



چند سالی است که گرایش و بازگشت به طبیعت با سرعت به نسبت زیادی آغاز شده است و نحوه بهره‌مندی صحیح از آن برای دانش‌آموزان و همکاران از اهمیت زیادی برخوردار است. بسیاری از مردم از حضور در طبیعت از جمله ساحل‌های زیبای کشور، جنگل‌ها، سرمایه‌گذاری در روستاها و شهرهای کوچک، بوم‌گردی، سفر به کویرهای وسیع کشور، سفر به روستاهای دور و نزدیک، ورود به مزرعه‌ها و باغ‌های میوه، تجربه‌هایی شنیدنی و زیبا نقل می‌کنند. اما کمتر دیده می‌شود که دانش‌آموزان به اتفاق مدیر، معاونان، مربیان و دبیران و حتی والدین، با هم در طول سال از این فرصت‌ها بخصوص اردوهای باغی و دیدن مزارع بهره‌مند شوند؛ حتی در تابستان و پایگاه‌های تابستانی. در این نوشتار، تنوع بخشی به محیط‌های یادگیری در فرایند تعلیم و تربیت رسمی عمومی<sup>۱</sup> مورد تأکید اسناد فرادستی، برای غنی‌سازی اوقات فراغت دانش‌آموزان در نظر گرفته شده است. توجه و پرداختن به مراحل کاشت، داشت و برداشت، احترام به طبیعت، محیط‌زیست، تربیت اجتماعی و اقتصادی و در نهایت کارآفرینی و رشد اقتصادی کشور با توجه به ظرفیت‌های فراوان، از اهمیت زیادی برخوردار است.

این برنامه با اهداف رشد اجتماعی، افزایش شادابی و نشاط در مدرسه‌ها، آشنایی با مشاغل، ارائه آموزش‌های عملی و کاربردی در طبیعت به دانش‌آموزان، زمینه‌سازی به زراعی، کارآفرینی و تحول در کشاورزی، باغداری و دام‌داری در نظر گرفته می‌شود.

نیک می‌دانیم که قبل، حین و بعد از اردو و سیر در طبیعت، اقداماتی لازم‌اند، از جمله: طرح موضوع در جلسه انجمن اولیا و مربیان و جلسه شورای دبیران؛ درخواست مجوز اردو و بازدید؛ صدور ابلاغ برای همکاران و تقسیم وظیفه؛ بازدید قبلی از باغ‌ها و مزرعه‌ها و هماهنگی کامل برای اعزام دانش‌آموزان؛ برگزاری جلسه‌های توجیهی؛ تشکیل چند کارگروه مشترک معلمی و دانش‌آموزی، به طوری که هر فرد مسئولیتی داشته باشد؛ بررسی تمامی دستورالعمل‌های اردویی و رعایت قوانین؛ اطلاع‌رسانی؛ تشکیل کانال در پیام‌رسان‌های داخلی و انجام امور تبلیغاتی؛ پیش‌بینی برگزاری جلسه پاسخ به سؤال‌های دانش‌آموزان؛ مشاوره؛ نشست‌های علمی و کارگاهی؛ تقدیر از دانش‌آموزان؛ دعوت از مالکان و کارگران برای گفت‌وگو با دانش‌آموزان در زمینه کاشت، داشت و برداشت؛ آشنایی با موانع و مشکلات باغداری و کشاورزی؛ ارائه راه‌حل توسط همکاران و دانش‌آموزان؛ پیش‌بینی و اجرای رویدادهای هنری؛ پیش‌بینی محل پخت غذا و

تجهیزات و اقلام مورد نیاز و ترجیحاً پخت غذا با کمک دانش‌آموزان با رعایت نکات ایمنی و زیر نظر معلمان و اولیای حاضر؛ پیش‌بینی جعبه به تعداد دانش‌آموزان برای جمع‌آوری میوه توسط دانش‌آموزان و برای استفاده در منزل؛ نظرسنجی مجازی از دانش‌آموزان؛ تنظیم گزارش، سوق دادن طرح‌های پژوهشی مدرسه‌ها به سمت کشاورزی، باغداری و دام و طیور؛ بیان تجربه و خاطره در زمینه‌های زیست محیطی؛ فرهنگ‌سازی برای ترویج این نوع از اردوها در مدرسه‌های سراسر کشور.

چقدر خوب است که بابت هر مقدار میوه که برای شرکت‌کنندگان در نظر گرفته می‌شود توسط دانش‌آموزان برداشت می‌شود، به قیمت تولید، مبلغی به مالک باغ یا مزرعه پرداخت شود! بیدیهی است اردوی باغی در مزرعه‌های گوناگون، در طول سال، متناسب با محصول و میوه فصل توصیه می‌شود و بهتر است اردوها مبتنی بر پایه تحصیلی و کلاسی و نیز متناسب با ظرفیت باغ‌ها و مزرعه‌ها انجام شود. اما همه این فعالیت‌ها باید در راستای پاسخ به سؤال‌های مهم زندگی باشند؛ پاسخ به سؤال‌هایی که مبنای برنامه‌ریزی راهبردی در مدرسه، کلاس درس و حتی خانواده هستند! اردوی کوچک باغی و در طبیعت می‌توان به معلمان و دانش‌آموزان سپرد: «کی هستیم؟ چرا به وجود آمده‌ایم؟ در مدرسه چه نقشی داریم؟ قرار است در جامعه چه نقشی ایفا کنیم؟ چه گره‌ای از جامعه باز می‌کنیم؟ کجایم؟ خواهیم برویم؟ آینده مطلوب و آرمانی ما کجاست؟ کجا قرار داریم؟ چه نقاط قوت و ضعفی در راه رسیدن به آرمان‌هایمان داریم؟ در چه محیطی فعالیت می‌کنیم؟ در راه رسیدن به آرمان‌هایمان چه فرصت‌ها و تهدیدهایی وجود دارند؟ راه رسیدن به اهداف کدام است؟ از چه راه‌هایی به اهداف می‌رسیم؟ میدان و زمین بازی ما کجاست؟ شیوه بازی چگونه است؟ پیشرفت در فعالیت‌هایمان را اندازه بگیریم؟ راهبردهای مادر مسیر مناسب قرار دارند؟ چگونه از لحظه لحظه زندگی و مواهب طبیعی بهره‌مند شویم؟ وظیفه مادر قبل خود، خداوند، دیگران و طبیعت چیست؟ لذت کمک به هم‌نوعان خود را چگونه تجربه کنیم؟ و در پایان بهتر است درباره این گونه سؤال‌ها و در راستای چگونگی کسب مهارت‌های زندگی و آداب اجتماعی با هم ببندیم و برای آن‌ها پاسخ داشته باشیم که حتماً وجود و حضور ما را در این جهان معنادارتر و لذت‌بخش‌تر می‌کند. ❁

#### پی‌نوشت

۱. سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش کشور سند تحول بنیادین، آذرماه ۱۳۹۵

## در اردوی باغی و بازدید از مزارع توجه و پرداختن به مراحل کاشت، داشت و برداشت، احترام به طبیعت، محیط‌زیست، تربیت اجتماعی و در نهایت کارآفرینی و رشد اقتصادی کشور با توجه به ظرفیت‌های فراوان، از اهمیت زیادی برخوردار است

عکاس: اعظم‌الرحمانی